

פרי קודש היולאים

לעילוי נשמת
מרת מירוש ביקסנשפנר ע"ה
בת הרה"ח ר' אליעזר פולק
בן רבי אברהם יהודא ז"ל
בן רבינו הגה"ק זצ"ל
נלב"ע כ"ב ניסן תשמ"א
תנצב"ה

פר' שמיני תשפ"ג

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק הילל זצ"ל
אברק"ק סאסרעגען זי"ע

בס"ד, שנה ב', גליון מס' 58

פרשת שמיני

דווקא ביום הקמת המשכן שנתכפר להם העגל הוצרכו ללמוד שלא יאמרו "אחטא ואשוב"

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי

(ויקרא ט, א)

החמור של העגל ולהשראת השכינה, כדפירש רש"י (ויקרא ט' ב-ג) "קח לך עגל, להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה. כי היום ד' נראה אליכם, להשרות שכינתו במעשה ידיכם לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה", ויש בזה סכנה שיראו שאף החוטא יכול לכפר עוונו על ידי קרבן ואף לזכות להשראת השכינה, ויאמרו "אחטא ואשוב".

ולכן דווקא ביום שמחה זו, שסכנתו בצידה, מתו נדב ואביהו שהיו גדולי הדור, שעל ידיהם יתקדש שם שמים "בקרובי אקדש", וישאו כולם ק"ו בעצמם, שאם הם לפי מדריגתם הגדולה נתפסו על עוונם, כל שכן האומר "אחטא ואשוב, אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (משנה ביומא ט, ט), וישמרו מלחטוא. (ח"א שי, שטו)

איתא בגמ' (מגילה י, ב) "כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער וכו', והכתיב "ויהי ביום השמיני" ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ וכו', הא שכיב נדב ואביהוא".

הנה רש"י מפרש על הפסוק (שמות כד, י"א) "ויראו את אלקי ישראל וגו' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו וגו'", "ויראו את אלקי ישראל, נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן וכו'" עכ"ל. וקשה להבין, מה הרוויח בזה שלא רצה לערבב שמחת התורה והמתין ועירבב יום שהוקם המשכן שהיתה שמחה לפניו כיום שנבראו שמים וארץ.

ונראה לתרץ, דהנה ביום הקמת המשכן זכו ישראל לכפרה על עון

אהרן לא הי' צריך כפרה על המחשבה כי היתה זכה לשם שמים

וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וּגְוִ

(ויקרא ט, ג)

וכן בכל חטא צריך כפרה מלבד על מעשה החטא גם על המחשבה הקודמת לחטא, כי "סוף מעשה במחשבה תחילה", וגם על עצם המחשבה שחשב האדם למרוד ח"ו ולעשות נגד רצון ד', צריך כפרה.

ולכן כאן בחטא העגל הוצרכו ישראל לכפרה גם על מעשה העגל וגם על המחשבה שקדמה לו, אך אהרן עצמו לא הי' צריך כפרה על המחשבה, כי כפי שנתבאר (לעיל ד"ה ויאמר משה) כוונתו היתה נקי' לשם שמים. ולכן אמר להם "אתם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף", היינו שצריכים כפרה גם המחשבה שהיא "תחילה" מלבד המעשה שהיא "בסוף", מה שאין כן אהרן אין בידו אלא "בסוף", אבל "בתחילה" היינו במחשבה לא חטא אהרן. (ח"א שיד)

איתא במדרש (ספרא כאן והו"ד ברמב"ן) "וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן, אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחלה ויש בידכם בסוף, יש בידכם תחלה "וישחטו שעיר עזים" (בראשית לו, לא), ויש בידכם בסוף "עשו להם עגל מסכה" (שמות לב, ח). יבוא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים יבוא עגל ויכפר על מעשה עגל.

נראה לפרש, דהנה במכירת יוסף, מלבד עצם המכירה היתה טענה על השבטים על מחשבתם להעלים המכירה, כדכתיב (בראשית לו, לא-לב) "ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם. וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם וגו'", וזה נראה כאילו כפרו בהשגחה העליונה כדכתיב (ירמיה כג, כד) "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ד' וגו'", וגם על זה צריכים כפרה.

כוונת אהרן בעגל היתה להציל את ישראל

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קָרֵב אֵל הַמִּזְבֵּחַ וּגְוִ

(ויקרא ט, ז)

ממנו אתה מתיירא הגס דעתך וקרב אליו, לכך נאמר קרב אל המזבח וכו'.

אמרו חז"ל במדרש (ספרא שמיני; מכילתא דמילואים ב, ח) "שהי' אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והי' מתיירא ממנו, אמר לו משה, אחי

"...ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אגדה אשר ראוי לאמרם בשבילי, אולי אבנה גם אני בעבורכם..." (שם בהקדמה)

"וזאת באתי לרשום איזה ליקוטים למען ירוץ הקורא, ולאמר בשבילי איזה דבר בכל שבוע..." (קודש היולאים ח"א עמ' ז)

נראה לפרש כי הנה לגבי מעשה העגל אמרו חז"ל (עין ויקרא רבה י, ג) שראה אהרן שהרגו את חור שהי' נביא, וחשש שיהרגו גם אותו ואז ח"ו לא תהא תקומה לשונאיהם של ישראל, ועל כן מסר עצמו לדבר ואמר יהי' מה שיהי' ולא יכשלו ח"ו בי.

וזהו שאמר משה לאהרן כשראה תבנית שור על המזבח, "הגס דעתך וקרב אליו", "דעתך" ר"ל כוונתך, והיינו שהרי כוונתך היתה לטובת כלל ישראל ולכן אין לך להתיירא ולך נאה להיות המכפר עליהם. (ח"א שיג)

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבנו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים" חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

עיקר סימן הטהרה בדגים הוא הקשקשת

'את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת וגו' אותם תאכלו'

(ויקרא יא, ט)

ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר [- כיון שעיקר סימן הטהרה הוא הקשקשת, אם כן שלא יהיה כתוב בפסוק אלא 'קשקשת' ואין צורך ב'סנפיר']. ותירצו, אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר, הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר, ואפילו דג טמא, כתב רחמנא 'סנפיר וקשקשת' [אם היה כתוב רק 'קשקשת', היה מקום לומר שהכתוב קורא לסנפיר 'קשקשת', וכל דג שיש לו סנפיר הוא טהור, לכן נכתבו שניהם].

ושמעתי להקשות בשם גדול אחד, לפי דברי המהרש"א, שנאמרה הלכה למשה מסיני, "שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", ובנוסף לכך נכתב הפסוק, שקשקשת הוא עיקר סימן הטהרה, אם כן מהו תירוץ הגמרא, שהיינו חושבים שכונת 'קשקשת' שבפסוק הוא מה שאנו קוראים 'סנפיר'.

אמנם אחרי רואי ראיתי ליישב קושיא זו, ונראה בעיני דתירוץ הגמרא כך הוא. דהוי אמינא ד'סנפיר' לחוד הוי סימן דוקא, והלכה למשה מסיני נאמרה על עצם הכלל ד"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", אבל לא בלשון שהקשקשת הוא העיקר איתמר ההלכה, כי לפי ההוי אמינא עיקר הסימן הוא הסנפיר לחוד. ונפקא מינה בהאי כללא לדין, היכי דנמצא חתיכות דג עם קשקשים בלא סנפיר, שע"י הכלל נסמוך להתיר שודאי שיש לו גם סנפיר. כפי שלמסקנה, שהקשקשת הוא העיקר, נפסק להלכה (יורה דעה סי' פג ס"ג). כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. לפיכך מצא חתיכת דג שיש לו קשקשת, אין צריך לחזור אחר סנפיר. מצא לו סנפיר, לא יאכלנו עד שידע שיש לו קשקשת. ודוק היטב ונכון בע"ה.

(דברי התענוגים פר' וישלח אות סא)

איתא במסכת חולין (דף סו:), תנן התם (גדה נא:), כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. יש לו קשקשת ויש לו סנפיר, דג טהור. יש לו סנפיר ואין לו קשקשת, דג טמא.

והקשו בתוספות בד"ה כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר – ואם תאמר, מניין היה להם זה לחכמים. וכן לעיל (דף סג:), דתניא, שאין במיני דגים טמאים אלא ז' מאות, מניין היה להם שהתירו בכך את השאר. וליכא למימר מאדם [- הראשון] שקרא להם שמות קים להו הכי, שמסר לדורות כך, שהם טמאין, שכן הוא הכיר את כולם. דהא לא משמע במקרא שקרא שמות אלא לבהמות ולעופות וכו', בדגים מיהא לא אשכחן. ויש לומר, מ'כל אשר יקרא לו האדם' (בראשית ב, יט) יש לרבות אפילו דגים, ואיכא למימר דמאדם קים להו. ואם תמצא לומר שלא קרא להם שמות, יש לומר דהכי קים להו הלכה למשה מסיני. ע"ש היטב.

ועי' במהרש"א (שם סו:), שכתב, דלעיל (דף סא). כתבו התוספות על מאמר הגמרא, כל עוף דורס טמא, שמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור, ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס, ע"כ. והיו יכולים לפרש בפשטות שהקבלה היתה מאדם הראשון שקרא להם שמות, אלא שלגבי עופות היה נחא להו לפרש שהקבלה היתה מימות נח, שהקריב מכל עוף טהור, אבל לגבי דגים לא שייך לומר כן. ומה שכתבו התוס' דהכי קים להו הלכה למשה מסיני, היינו "שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", ובנוסף להלכה הוצרך הפסוק לומר ש'קשקשת' הוא עיקר סימן הטהרה, עכ"ד.

והנה הקשו בגמרא בסוגיא זו (דף סו:), מכדי אקשקשת קא סמכינן,

ברכת מזל טוב

לצאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל

הרה"ח ר' חנינא צבי פרקש הי"ו ולבנו הרה"ח ר' מאיר הי"ו ולנכדו הרה"ח ר' משה אשר הי"ו

לרגל הולדת הנין-הנכד-הבן אליעזר ני"ו

יהי רצון שיזכו הוריו לגדלו ולחנכו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויזכו לרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה לתפארת אבות, ויתקיים בהם "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם", אמן.

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים, להנצחה והודעה על שמחה

נא לשלוח לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.